

Overweging in oecumenische herdenking 500 jaar reformatie. 'Gaandeweg één', 18 maart 2017

Schriftlezing: Johannes 15, 1-5

Een oecumenische gebedsviering waarin we 500 jaar reformatie gedenken. Vijfhonderd jaar waarin de kerk in verdeeldheid geleefd heeft, maar wel vernieuwd is door kritische stemmen die nooit bedoelden de kerk te verdelen maar die haar aan wilden spreken op het hart van de kerk: het geloof in Jezus Christus.

Vijfhonderd jaar. Met dankbaarheid vieren we vandaag dat het laatste woord niet aan wederzijdse uitsluiting is, maar aan Christus. Met dankbaarheid constateren we dat er volop gesprekken gaande zijn over rechtvaardiging, eucharistie, ambt en schrift en traditie. Eens zijn we het in de wereldwijde kerk niet zomaar over de antwoorden die gegeven kunnen worden. Wél vieren we hier vandaag dát het gesprek gevoerd kan worden, dat het met respect en vertrouwen op de Geest gevoerd kan worden, dat we elkaar ten diepste erkennen als deelhebbend aan het lichaam van Christus. We realiseren ons ook onze verantwoordelijkheid om, in een wereld die aan verdeeldheid lijdt, het perspectief van verbondenheid te tonen.

De liturgie die we hier vandaag vieren is ontwikkeld door een speciale commissie van de Rooms-Katholieke Kerk en de Lutherse wereldfederatie. Passend in het bredere proces van een echte oecumenische dialoog tussen Rooms-Katholieken en Lutheranen. 'Van conflict naar gemeenschap' werd onderweg naar 500 jaar reformatie uitgesproken.

Van conflict naar gemeenschap. Ik ben zo vrij om te zeggen dat we in Nederland nog een stap verder durven te gaan. Niet alleen de Lutheranen, maar de Protestantse Kerk als geheel is dankbaar voor de hartelijke en opbouwend-kritische verstandhouding met de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland. Die verhouding speelt zich bovendien af in een nog veel bredere oecumene zoals we die in Nederland onder meer in de Raad van Kerken vormgeven.

Een stap verder: inhoudelijk geven we een specifieke toespitsing aan de goede oecumenische betrekkingen in Nederland. In de afgelopen jaren is er vertrouwen gegroeid om over onze gezamenlijke roeping in deze tijd in Nederland te spreken. Christus verkondigen, dat doen wij niet in de eerste plaats áán elkaar, door naar elkaar te luisteren en aan elkaar te veranderen, maar dat doen wij mét elkaar.

De verkondiging van Christus, dat is wat onze – bij tijd en wijle op een polariserende manier verdeelde – samenleving in dit tijdsgewricht heel hard nodig heeft.

We hoorden woorden uit het Johannes-evangelie.

'Ik ben de ware wijnstok'. 'Ik ben de ware wijnstok en mijn vader is de wijnbouwer.' Het is één van de zeven keren dat Jezus 'Ik ben' zegt. Het brood des levens, het licht der wereld, de poort, de opstanding en het leven, de weg – de waarheid en het leven, en de ware wijnstok. Het is zelfs het laatste Ik ben-woord van Jezus in het zorgvuldig opgebouwde Johannes-evangelie.

De Ik ben-woorden vormen een uitnodiging om het centrum van ons denken en oordelen uiteindelijk niet in eigen hand te houden, maar te bezien in het licht van Christus. Het centrum ligt buiten onszelf en kan door geen van ons exclusief geclaimd worden.

Dat is een manier van denken die wij in het publieke domein en in het persoonlijk leven soms kwijtgeraakt lijken. Onze tijd lijkt vaak te vragen dat alles verantwoord, alles uitgesproken, alles bevochten moet worden in het intermenselijk contact.

Ik moest er onlangs aan denken, toen ik hoorde wat er door een dochter heengegaan was aan het sterfbed van haar vader. De relatie tussen haar en haar vader was niet altijd geweldig geweest. Vaak had hij haar in de weg gezeten met een angstige en bezorgde houding waarmee hij zichzelf en anderen maar weinig ruimte kon verschaffen in het leven. Aan het eind van zijn leven was hij wel iets milder geworden. Tot een gesprek over het leven kwam het echter niet. Zijn dochter hoopte er op. Hij misschien ook wel, zij wist dat niet goed. Voor het oog hield hij elke toenadering af. Zijn vrouw, - haar moeder -, zag het afscheid naderen. In de gesprekken met haar dochter was ze misschien bang dat het vooral de moeilijke herinneringen zouden zijn die de dochter bij zouden blijven. En dus begon ze te vertellen over het goede dat er geweest was. De dochter merkte echter: het hoeft niet. Het is tóch wel goed. Ik zie hoe het ten diepste goed is tussen mijn vader en mij, ook al is het niet altijd gemakkelijk geweest. De vader overleed zonder dat iets van dit alles expliciet uitgesproken werd. Maar wel in een serene sfeer, waarin de verbondenheid sterker dan alles was. Ook tussen de moeder en de dochter hoefden daar daarna niet meteen woorden aan gegeven te worden. Het was goed.

Het zijn de momenten in het leven dat ik merk hoe kostbaar het is om een meer dan aards perspectief te hebben. Om een woord als 'genade' te kennen. Om een perspectief op het leven los te kunnen laten dat het alledaagse en het direct-intermenselijke contact overstijgt. In de letterlijke zin van dit voorbeeld, maar ook in dit voorbeeld als metafoor van hoe het er in de oecumene soms voorstaat.

Luther wist ervan, van dat externe perspectief op het leven. Van die blik op jou die soms kritischer is dan die van mensen om je heen, soms ook juist veel milder. De blik van een God die je hart en je nieren kent.

Luther kwam op voor het priesterschap van alle gelovigen, omdat hij wilde dat mensen vanuit de kerk geen menselijk geformuleerde wetten, maar ook voor de relatie met God aangereikt kregen.

Luther wist ervan, van dat externe perspectief. En hij kon er mee spelen. Uit zijn Tischreden is bijvoorbeeld bekend hoe hij in één adem kon fulmineren tegen de verslavende werking van drank (een christen dient aan niets anders onderworpen te zijn dan aan God de Vader) en tegelijkertijd een volgend biertje durfde te pakken met de vrolijk uitgesproken zin: 'God de Vader zal het me vergeven'.

Wij zijn hier vandaag bij elkaar. De Schrift in ons midden. Soms strijdend over wat kerk-zijn nu precies is. Vooral echter met een gezamenlijke roeping: mensen deelgenoot maken van de bevrijdende kracht van het evangelie.

Steeds opnieuw zullen we daar ook zelf bij bepaald moeten worden.

Moge de katholiciteit van de kerk en de voortdurend vernieuwende kracht van het evangelie maken dat wij ranken blijven die hun levenskracht ontlenen aan de ware wijnstok. Amen.

Ds. Karin van den Broeke